

03SA 7500, Kapxel 6

CHP Genel Sekreterliği
ARAŞTIRMA VE DOKÜMANTASYON BÜROSU
Yayın No. : 5

DEMOKRASİ İÇİN

1958 Bütçe Müzakerelerinde
C. H. P. Millet Vekillerinin
Yaptıkları tenkit ve
tekliflerden özetler.

CHP
Genel Sekreterliği
ARAŞTIRMA VE DOKÜMANTASYON BÜROSU
Yayın No. : 5

DEMOKRASİ İÇİN

**1958 Bütçe Müzakerelerinde
C. H. P. Millet Vekillerinin
Yaptıkları tenkit ve
tekliflerden özetler.**

UNIVERSITÄT SACHSEN-ANHALT
LEHRSTUHL FÜR ANTIKVA
LEHRSTUHL FÜR ANTIKVA
LEHRSTUHL FÜR ANTIKVA

DEMOKRASI IGIN

03S A7500(6)

1888 Buch
E. H. F. Müller
Yapıkent
Lektoren

Ö N S Ö Z

Bu mütevazî broşür, 1958 bütçesi encümende ve Meclis Umumi Heyetinde müzakere edilirken C.H.P. li milletvekilleri tarafından ileri sürülen tenkit ve teklifler hakkında, umumî efkâra ve parti teşkilâtına derli toplu bir özet vermek maksadıyla yayınlanmıştır.

C.H.P. milletvekillerinin komisyonda ve Umumi Heyette yaptıkları tenkit ve teklifleri, bütün konuşmaların tam metinlerini yayınlayarak umumî efkâra duyurmak yolundan, pratik olmadığı ve gerçekleştirilmesi mümkün görülmediği için vazgeçilmiş ve belli başlı fikirleri, sistematik bir tasnife tâbi tutuktan sonra özetler halinde vermek yolu tercih edilmiştir.

Bütçe tenkidleri: 1) İktisadî kalkınma dâvamız, 2) Rejim meseleleri, 3) Eğitim, sağlık, işçi dâvaları, 4) Dış politika, millî savunma ve diğer meseleler olmak üzere dört ayrı kitap halinde yayınlanmaktadır.

Seçme, özetleme ve tasnif işinin yapılmasında, Araştırma Bürosu mensupları ve milletvekillerinden birçoğu işbiçliği halinde çalışmışlardır.

Seçme ve özetleme işinin kusursuz ve hatasız olduğunu iddia etmek hatırımızdan geçmez. Aksine, bu broşürlerin birçok hatalar ve kusurlar taşıdığını bilmekteyiz; ancak işin mâhiyetinin ve iyi niyetin, bu hata ve kusurları affetireceğinden eminiz.

Bilhassa komisyon konuşmalarının zabıtları mevcut olmadığını ve bu konuşmaların C.H.P. Meclis Grubunun basın bülteninden özetlendiğini belirtmek isteriz. Komisyonda söz aldıkları halde adlarını ve sözlerini tesbite maddeten imkân bulunamayan milletvekillerinin bulunabileceğini tahmin ediyor ve bu gibi noksanlarından ötürü şimdiden özür diliyoruz.

Bütçe müzakereleriyle ilgili broşürlerimizi umumî efkâra ve parti teşkilâtına sunarken, son bütçe müzakerelerinin ne kadar gayri müsait şartlar altında geçtiğini de belirtmeden geçemeyeceğiz. Hakikaten bu müzakerelerde ilgili bakanlar istedikleri zaman söz alabilirlerken, grup sözcüsünün bir defa söz almasına müsaade edilmiş ve cevap hakkı tanınmamıştır. Bundan başka konuşma müddeti son derece daraltılmış ve grup sözcüleri onar, diğer hatipler beşer dakika konuşabilmişlerdir.

C.H.P.

Genel Sekreterliği

Ankara

Rüzgârlı Sokak

Ove Han, 8.

Araştırma ve Dokümantasyon Bürosu

BÜTÇENİN TÜMÜ ÜZERİNDE KONUŞAN C .H. P. Lİ HATİPLER

Faik Ahmet Barutçu (C.H.P. Meclis Grubu adına)	Suphi Baykam Kasım Gülek
İsmail Rüştü Aksal (C.H.P. Meclis Grubu adına)	Mehmet Hazer Ferit-Melen
Muammer Akpınar	Arif Hikmet Onat
Sırrı Atalay	Behram Öcal
Hüseyin Balık	Hasan Tez

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BÜTÇESİ

Osman Alişiroğlu	Kâmil Boran
Sırrı Atalay	Şahap Kitapçı
Avni Doğan	Ferit Melen
Turhan Feyzioğlu	Emin Soysal
Kasım Gülek	Hasan Tez
Mehmet Hazer	Nüvit Yetkin

RİYASETİCUMHUR BÜTÇESİ

Esat Mahmut Karakurt	Hasan Tez
Emin Soysal	

BAŞ VEKÂLET BÜTÇESİ

Osman Alişiroğlu	Arif Hikmet Onat
Sırrı Hocaoğlu	Hamdi Öner
Ferit Melen	Rıza Tekeli

ŞURAYI DEVLET REİSLİĞİ BÜTÇESİ

Sahap Kitapçı	Hurrem Müftügil
(C.H.P. Meclis Grubu adına)	Kemal Sariibrahimoğlu
Ferhan Arkan	Rıza Tekeli
Ferit Melen	

İSTATİSTİK UMUM MÜDÜRLÜĞÜ BÜTÇESİ

Ferhan Arkan	Hamza Eroğlu
(C.H.P. Meclis Grubu adına)	Kasım Gülek
Sırrı Atalay	Ferit Melen

DİYANET İŞLERİ REİSLİĞİ BÜTÇESİ

Muammer Akpınar	Avni Doğan
Ferhan Arkan	Mehmet Geçioğlu
M. Ali Arkan	Arif Onat
Sırrı Atalay	Kemal Sariibrahimoğlu
Ali Şelhum Devrim	Selim Soley

TAPU ve KADASTRO UMUM MÜDÜRLÜĞÜ BÜTÇESİ

Kemal Sariibrahimoğlu	Arslan Bora
(C.H.P. Meclis Grubu adına)	Saim Karaömeroğlu
Halim Ateşalp	Ferit Melen

TOPRAK ve İSKAN UMUM MÜDÜRLÜĞÜ BÜTÇESİ

Kemal Sariibrahimoğlu	Mehmet Hazer
(C.H.P. Meclis Grubu adına)	Saim Karaömeroğlu
Arslan Bora	

ADLİYE VEKÂLETİ BÜTÇESİ

Atalay Akan	Kasım Gülek
(C.H.P. Meclis Grubu adına)	Ferda Güley
İhsan Ada	Rifat Gürsoy
A. Rıza Akbıykoğlu	Sırrı Hocaoğlu
Osman Alişiroğlu	Hasan İkiz
Ahsen Aral	Edip İmer
M. Ali Arkan	Şahap Kitapçı
Sırrı Atalay	Zeki Kumrulu
Halim Ateşalp	Vedat Mengi
Kâmil Boran	İnayet Mursaloğlu
A. Şelhum Devrim	Hamdi Öner
H. Fehmi Evliya	Kemal Saniibrahimoğlu
Turhan Fezziyoğlu	Hasan Tez
Ömer Fezzi Reşa	

MİLLİ MÜDAFAA VEKÂLETİ BÜTÇESİ

Celâl Dora	Mehmet Hazer
(C.H.P. Meclis Grubu adına)	Necati İlter
Muammer Akpınar	Ferit Melen
İ. Rüşti Aksal	Hurrem Müftügil
Halim Ateşalp	Hüsrev Polat
Kemali Bayazıt	Selim Soley
Arslan Bora	Hilmi Soydan
Sait Erdiñ	İ. Hakkı Talay
Ferda Güley	Abdullah Yağcıoğlu

DAHİLİYE VEKÂLETİ BÜTÇESİ

Avni Doğan	Mehmet Geçioğlu
(C.H.P. Meclis Grubu adına)	Kasım Gülek
Osman Alişiroğlu	Ferda Güley
M. Ali Arkan	Mehmet Hazer
Sırrı Atalay	Ferit Melen

Halim Ateşalp
Arslan Bora
Kâmil Boran
Sait Erdinç

Arif Onat
Selim Soley
Nüvit Yetkin

DAHİLİYE VEKÂLETİ (EMNİYET UMUM MÜ- DÜRLÜĞÜ) BÜTÇESİ

Avni Doğan
(C.H.P. Meclis Grubu adına)

Mehmet Hazer

DAHİLİYE VEKÂLETİ (JANDARMA UMUM K.) BÜTÇESİ

Avni Doğan
(C.H.P. Meclis Grubu adına)
Arslan Bora
Mehmet Geçioğlu

Kasım Gülek
Şahap Kitapçı
Fethi Ülkü

HARİCİYE VEKÂLETİ BÜTÇESİ

Necati İlder
(C.H.P. Meclis Grubu adına)
İhsan Ada
Ali Şelhum Devrim
Avni Doğan
Hamza Eroğlu
Turgut Göle

Halil Gürün
Sırrı Hocaoğlu
E. Mahmut Karakurt
Ferit Melen
Hurrem Müftügil
Arif Hikmet Onat

HARİCİYE VEKÂLETİ (MİLLETLERARASI İK- TİSADİ İŞBİRLİĞİ) BÜTÇESİ

Hamza Eroğlu
(C.H.P. Meclis Grubu adına)

Ferit Melen

MALİYE VEKÂLETİ BÜTÇESİ

Ferit Melen (C.H.P. Meclis Grubu adına)	Halil Gürün
Muammer Akpınar	Mehmet Hazer
İ. Rüştü Aksal	E. Mahmut Karakurt
Ferhan Arkan	Şahap Kitapçı
Sırrı Atalay	Hurrem Müftügil
Halim Ateşalp	İ. Saffet Omay
Hızır Aydın	İlyas Seçkin
Avni Doğan	Emin Soysal
Turhan Feyzioğlu	Rıza Tekelli
Mehmet Geçioğlu	Fethi Ülkü
	Osman Yeltekin

MAARİF VEKÂLETİ BÜTÇESİ

Turhan Feyzioğlu (C.H.P. Meclis Grubu adına)	Halil Gürün
Dursun Akçaoğlu	Mehmet Hazer
Ahsen Aral	Edip İmer
M. Ali Arkan	E. Mahmut Karakurt
Sırrı Atalay	Saim Karaömeroğlu
Halim Ateşalp	Şahap Kitapçı
Faruk Ayanoğlu	Ferit Melen
Kemali Bayazıt	Hurrem Müftügil
Rauf Bayındır	Ali Menteseoğlu
Suphi Baykam	Arif Hikmet Onat
Arslan Bora	Hüsrev Polat
Avni Doğan	Emin Soysal
Hasan Erdoğan	Rıza Tekeli
Asum Eren	Muammer Tekin
Mehmet Geçioğlu	Hasan Tez
Ferda Güley	Fethi Ülkü
	Muhlisittin Yılmaz Mete

NAFIA VEKÂLETİ BÜTÇESİ

Nihat Sargınalp (C.H.P. Meclis Grubu adına)	Mehmet Hazer Sabahattin Kadirbeyoğlu
İhsan Ada	Saim Karaömeroğlu
Muammer Akpınar	Mehmet Kartal
İ. Rüştü Aksal	Ferit Melen
Osman Alişiroğlu	Vedat Mengi
Halim Ateşalp	Hurrem Müftügil
Faruk Ayanoğlu	Arif Hikmet Onat
Eşref Ayhan	Kemal Satır
Kemalî Bayazıt	İlyas Seçkin
Rauf Bayındır	Emin Soysal
Ali Şelhum Devrim	Şefik Refik Soyer
Avni Doğan	Hüseyin Şahin
Şevket Dursun	Rıza Tekeli
Sait Erdiñç	Hasan Tez
H. Fehmi Evliya	Fethi Ülkü
K. Gençler	Osman Yeltekin
Kasım Gülek	

TİCARET VEKÂLETİ BÜTÇESİ

Hıfzı Oğuz Bekata (C.H.P. Meclis Grubu Adına)	Arif Onat İlyas Seçkin
Ferhan Arkan	Rıza Tekeli
Kâmil Boran	Muammer Tekin
Vahap Dizdaroğlu	Hasan Tez
Hamza Eroğlu	Turgut Yeğenağa
Ali Menteşeoğlu	

SIHHAT VE İÇTİMAİ MUAVENET VEKÂLETİ BÜTÇESİ

Kemalî Bayazıt (C.H.P. Meclis Grubu adına)	Halil Gürün İ. Ethem Karakapıcı
Dursun Akçaoğlu	Şahap Kitapçı

Nevzat Arman
Halim Ateşalp
Faruk Ayanoğlu
Suphi Baykam
Vahap Dizdaroğlu
Nusret Durakbaşa
Hasan Erdoğan

Ali Menteseoğlu
Şinasi Mordü
Arif Onat
Hüsrev Polat
Aziz Uras
Fethi Ülkü
Tevfik Ünsalan

GÜMRÜK VE İNHİSARLAR VEKÂLETİ BÜTÇESİ

A. Sırrı Hocaoğlu
(C.H.P. Meclis Grupu adına)
Faruk Ayanoğlu
(C.H.P. Meclis Grupu adına)
Rauf Bayındır
Arslan Bora
Kasım Gülek

İsmail İnan
Abdullah Köksel
Ferit Melen
Arif Onat
Reşit Önder
Nihat Sarginalp

ZİRAAT VEKÂLETİ BÜTÇESİ

Avni Ural
(C.H.P. Meclis Grupu adına)
Ferhan Arkan
Sırrı Atalay
Halim Ateşalp
Kemalî Bayazıt
Rauf Bayındır
Arslan Bora
Vahap Dizdaroğlu
Asım Eren
İbrahim İmirzahoğlu
Şahap Kitapçı
Abdullah Köksel
Ferit Melen

Ali Meneteşeoğlu
Muhlisittin Yılmaz Mete
Hürrem Müftügil
Arti Onat
Behram Öcal
Kemal Sariibrahimoğlu
Emin Soysal
Hüseyin Şahin
H. Reşit Tankut
Rıza Tekeli
İbrahim Us
Ahmet Üstün
Abdullah Yağcıoğlu
Ahmet Yılmaz

MÜNAKALÂT VEKALETİ BÜTÇESİ

Kemal Satır	Ali Mentешеođlu
(C.H.P. Meclis Grupu adına)	Hurrem Müftügil
Halim Ateşalp	Emin Soysal
Kasım Gülek	Hasan Tez
İsmail İnan	Zihni Üner
Ferit Melen	

ÇALIŞMA VEKALETİ BÜTÇESİ

Halil Sezai Erkut	M. Kemal Küçüktepepınar
(C.H.P. Meclis Grupu adına)	Ferit Melen
İhsan Ada	Ali Mentешеođlu
Suphi Baykam	Hilmi Soydan
Mehmet Geçioğlu	Emin Soysal
İsmail İnan	Hasan Tez

SANAYİ VEKÂLETİ BÜTÇESİ

Rıza Tekeli	Asım Eren
(C.H.P. Meclis Grupu adına)	Arif Onat
Halim Ateşalp	Hasan Tez
Kemali Bayazıt	Turgut Yeğenağa
Rauf Bayındır	

BASIN-YAYIN VE TURİZM VEKÂLETİ BÜTÇESİ

Emin Soysal	Mehmet Geçioğlu
(C.H.P. Meclis Grupu adına)	Ferda Güley
Muammer Akpınar	M. Kemal Küçüktepepınar
Suphi Baykam	Ferit Melen
Bülent Ecevit	

VARİDAT BÜTÇESİ

İlyas Seçkin	Halim Ateşalp
(C.H.P. Meclis Grupu adına)	Mehmet Geçioğlu
Ferhan Arkan	

Yeni Teşrii devrenin ilk bütçesi üzerinde, mes'udane telâkki edilemeyecek şartlar içinde cereyan eden konuşmalar bitti.

Meclisin bu yeni teşrii devresinden itibaren artık grup sözcüsü olarak muhalefet sa-
fundan yalnız bir kişi konuşabiliyor. Bu yüz-
den sözcü arkadaşlarımız grupumuzun gö-
rüşlerini belirttikten sonra, bir daha fikirleri-
ni savunmak imkânını bulamamışlardır.

D.P. muhalefette iken, bu partinin idar-
ecileri tarafından şibih demokratik diye tav-
sif edilen eski iktidarın zamanında, muhale-
fet gruplarının reislerine ve sözcülerine, tıpkı
hükûmet sözcülerine olduğu gibi, tanınan
öncelikle konuşma yetkisi D.P. nin sözde
demokratik olan devrinde geri alınmıştır.

C.H.P. Meclis Grubu adına
Meclis Grubu Başkan V.
Faik Ahmet Barutçu

REJİM MESELELERİ

ERKEK BİR DEMOKRASİ İÇİN MÜCADELE

D.P. maalesef herşeyi totaliter rejimlerin tekniği içinde yürütmet görüşü altındadır. Memurundan itaat ve inkiyat ister, profesöründen itaat ve inkiyat ister, matbuatından onu ister, üniversiteden onu ister. Zekâları söndüren, karakterleri bozan, adam yetiştirmeyen haksız ve adaletsiz rejimlerin geri usulleri ile muasır medeniyet seviyesine yükselmek imkânsızdır. Partizan düşüncelerden uzaklaşarak, şu radyonun haline bakın.

Totalitarizm bir rejimin erkekliğine musallat olan bir musibettir. Bu bir hastalıktır. Bu hastalıkla mücadele etmek lâzımdır. Birinci vazifemiz erkek bir demokrasi için, muzaffer oluncaya kadar mücadeledir.

HÜRRİYET DEDİLER, HÜRRİYETLERİ KALDIRDILAR

1950 deki hürriyetler teker teker elimizden alınmaktadır. Halbuki bugünkü iktidar partisi 1950 den evvel hürriyetleri az bulmaktaydı. D.P. nin seçim beyannamesi «Her sahada kalkınmalara temel olacak bir iktisadî bünye sağlamlığı *ancak demokratik bir rejimle* kabil olacaktır». «Türkiyede hakikî bir demokrasi kurulmadıkça dünkü şartların daha iyiye gitmesi beklenemez» diyordu.

Şu hakikatler çırılçıplak ortada dururken, biz 1950 de mevcut olan hürriyetlere millet olarak razı değilken ve bu yüzden bir iktidarı değiştiren, işbaşına getirdiğimiz hükümet kalkıyor, meselâ basın mevzuunda bütün tahditleri 1950 nin çok gerilerine götürüyor. Kâğıt tahdidi, ilân tahdidi, elâstiki

suçlar, ceza müeyyidelerinin ağırlaştırılması v.s. Abdülhamit devrinden kalma toplata hürriyeti kaldırılıp, toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunu çıkarılıyor. Ve bu memlekette siyasi partilerin dahi vatandaş karşısına serbestçe geçip de fikirlerini, derterini ifade etmesine fırsat verilmiyor.

Seçim kanunu ve diğer demokratik prensiplerle kurulmuş olan müesseseler teker teker yıkılıyor, zedeleniyor. Hâkim teminatı ve üniversite muhtariyeti çiğneniyor.

NİSYAN İLE MÂLÛL HÂFİZALAR

D.P. 1945 de başlayan mücadelesiyle 1950 de kendisini iş başına getiren esasları unutmuştur. O zaman mücadelesine manevi bir kıymet ekleyen ve kendisini iktidara getiren esaslar, parti beyannamesinde ve parti programında vardır.

Demokrat Parti milletin huzuruna hürriyet ve adalet vaidleriyle çıkmış ve milletin güven ve müzaheretisiyle iktidara gelmiştir. Tekrar ediyoruz, aradan 7 - 8 sene geçtiği halde verilmiş sözlerin gerçekleştirilmesi bir tarafa, eski hürriyet ve haklar ya tahdit edilmiş veya tamamen kaldırılmıştır. Bu hususta çeşitli misaller vermek kabildir. Toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunu, iç tüzük tadilatı dolayısıyla T.B.M.M. kürsünün masuniyetinin ihlali, bu misallerden sadece bir kaçını teşkil eder. Bunlardan en basit görüneni, (görülen lüzum üzerine) kaydiyle emekliye sevk edilen bir memurun durumunu gözönüne alalım. Şikâyet hakkından, müdafaa hakkından, kanun hükmüyle mahrum edilen memurun sadece objektif değil subjektif esaslara bağlanarak (görülen lüzum üzerine) tekaüde sevk edilmesi ve kendisini müdafaa edeceği bir merciden mahrum edilmesi ile başının üstüne demoklesin kılıcı asılmış durumdadır.

LÜZUMSUZ VEHİMLER

Bu memleketin içinde sükûn ve emniyeti muhafazaya me-mur olan Dahiliye Vekâletinin, Türk vatandaşlarının bu memle-

kette kanun dışı hareketle devlet aleyhinde harekete geçmiyeceğinden daha çok emin olmasını bekleriz. Biz, hiçbir zaman gayrimeşru hareketle devletin iç emniyetini ihlâl evez veren insanlardan değiliz. Ancak gizlilik ve neşir memnuiyeti içinde memleketi üstüne bir perde gerilmiş gibi hâdiselerden uzak tutmamalıdır. Memleketi meçhul tehlike vehimi içinde yaşatıp - Bâlâ hâdisesinde olduğu gibi - iki üç mahalle çocuğunun taşını suikasd telâkki edecek kadar telâşın esiri olmamalıdır. Vekâlet daha huzur içinde çalışmalıdır. Bu memlekette vatan çocuklarının hiyaneti ihtimalinin bulunmadığını ifade etmek isteriz. Eğer iç emniyeti ihlâl eden hâdiseler varsa bu, Büyük Millet Meclisi önüne serilmelidir. Vatan müdafaasında, bu memleketin tehlikeye maruz her halinde, muhalefet ve muvafakat bir tek insan gibi memleket menfaati etrafında toplanır. Bundan kimsenin şüphe etmeğe hakkı yoktur.

TANK BİRLİKLERİNİN BARİKATLARI

Dahiliye Vekâletinin tenkide şayan hatalı davranışları başında emniyet kuvvetlerinin lüzumsuz zamanlarda, lüzumsuz yerlerde en mübalâğalı bir şekilde kullanılması ve Türk silâhlı kuvvetlerinin de esas vazifelerinden uzaklaştırılarak keza lüzumsuz ve yersiz emniyet hizmetlerine tahsis edilmesi keyfiyeti gelir. Misalleri çok. Sizlere, XI. dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinin açıldığı gün, yani 1957 seçimlerinden sonraki ilk toplantı günlerinde meydanları tank birliklerinin barikatları haline getirilmiş Ankara meydanlarını ve caddelerini hatırlatırız.

Bir ikinci misal : Siyasî partilerin toplantılarına, siyasetle alakası bulunmayan talebe derneklerinin masum içtimalarına, üniversite koridorlarına ve avlularına, hattâ bazı dâvalarda mahkeme salonlarına sivil polislerin doldurulmasının bir itiyad haline getirilmiş bulunmasıdır. Bu haller, hükûmetin kuvvetine değil, zaafına ve vehmine delil addolunabilir. Vatandaş huzur ve emniyet hislerinden uzaklaştırır.

KANUNU TATBİKTE EŞİTLİK VE ÖLÇÜ :

Memlekette birçok ağır kanunlar tatbik mevkiindedir. Nihayet «bunlar kanundur, şeriatın kestiği parmak acımaz» fehvasıyla belki avunulabilir; ama bu ağır kanunların tatbikatında müsavat gösterilmez, hattâ kanunun maksat ve gayelerinin çizdiği sınırlar içinde kalınmaz ise bittabi ıstıraplar ve şikâyetler de o nisbette ve lüzumsuz yere fazlalaşır ve ağırlaşır.

Herkesce bilinen bir bedahettir ki kanunların en ağırları ile dahi vatandaşlara eziyet ve işkence yapılamaz. Maalesef tatbikat bu bedihiyetle bağdaşamayacak bir tutumdadır. Meselâ: bir kaçakçılık kanunu var, kaçakçılığı kimse tecviz etmez, elbetteki önlemek için her türlü kanunî tedbirler alınmalıdır. Fakat cenup hudutlarında ve bilhassa bu hudutların Mardin — Urfa — Gaziantep vilâyetlerine isabet eden kısımlarında kanun ve tedbirler o derece ağır, ıstırap verici bir seviyeyi bulmuştur ki vatandaşlar gayenin kaçakçılığı önlemek mi, yoksa kendilerine azap ve işkence çekirtmek mi olduğundan tereddüde ve kayguya düşmektedirler.

POLİS MASRAFLARI ARTIYOR

1948 de Refik Koraltan, Emniyet ve Dahiliye bütçeleri mü-nasebetiyle şöyle diyordu : «Hükümet, memleketi bir anarşi manzarasında görüyormuş gibi her sene kabaran bir Emniyet Umum Müdürlüğü bütçesi ile karşımıza geliyor. Bu 32 milyonluk bütçeye, Jandarma Genel Komutanlığının 37 milyona varan bütçesini de katınca işin ehemmiyeti büsbütün artıyor. Ne oluyoruz arkadaşlar? Hükümet iç emniyet masraflarını neden mütemadiyen artırmaktadır. Artık medenî bir millete yaraşmayan zihniyeti, şüpheyi, vatandaşları tazip eden gizli takipleri bırakmalıyız.»

Halbuki şimdi emniyet bütçesi o güne nisbetle 4 misli artmıştır,

VÂLİLER TARAFSIZ KALMALIDIR

İller İdaresi Kanunu valileri devletin idari ve siyasî mümessili olarak tayin etmiştir.

Valilere kanunun verdiği bu siyasî mümessillik vasfı, siyasî kudretin bir cüz'ü olan icra kuvvetini temsil ettikleri içindir. Yoksa günlük partizan politikaya karışınlar diye değil. 1957 seçimlerindeki şikâyetlerin mihrak noktası burada toplanır. Memurların tarafsızlığı veya tarafgirliği ve kütüklerdeki hatalar, suiistimler; kasıtlı ve kasıtsız yapılan aksaklıklar memlekette şikâyetlerin mihrakını teşkil etmektedir. Vakiâ Sayın Dahiliye Vekili Bütçe Komisyonunda : «Dahiliye Vekâleti seçmen kütükleriyle alâkadar değildir.» dedi. Ancak Seçim Kanununun 15 nci maddesi sarıh olarak bu vazifeyi kaymakamlara, valilere tahmil eder.

SEMPATİ VE ANTİPATİYE GÖRE HİZMET

Dahiliye Vekili, muhalif milletvekilleriyle temas etmekten kaçınır. Bizlere sempatileri olmayabilir. Nasıl ki 6 - 7 Eylül hâdiselerinin ve 1957 seçimlerinin baş mesulleri arasında kendisine itibar yeri ayırdığımız için bizim de kendilerine karşı hiçbir şahsî sempatimiz yoktur. Ama âmme hizmetinin sempati ve antipatiler ölçüsüne göre işlemesi kabili tasavvur olamaz. Eğer muhalefet mebuslarıyla temasta bulunmak, onların açıklyacakları memleket ve millet derterini dinlemek, çareler bulmak Dahiliye Vekili Beyefendiye giran geliyorsa, bu takdirde mesele gayet basit bir hal çaresiyle ortadan kalkar: Memleketi Dahiliye Vekilliğini ifa etmek lûtfundan mahrum bırakırlar. Hükûmet ve Meclis, bu vazifeyi görmek için, muhalefet milletvekilleriyle görüşmek kendisine giran gelmeyen bir başka vekil bulur, olur biter.

DEVLET BAŞKANI TARAFSIZ KALMALIDIR

Anayasamız, vatana ihanet suçu müstesna, Devlet Reisliğini

her türlü mesuliyetten uzak tutmuş, fakat buna mukabil nüfuz ve selâhiyetlerini tahdid ederek partilerin ve hükümetin üstünde tamamen tarafsız bir makam olarak tesis etmiştir. Bunun böyle olması da lâzımdır. Çünkü Reiscumhur bir milletin devlet olarak var olmasının müşahhas ifadesidir, sembolüdür. Reiscumhur, bütün parçaları birleştirici, çeşitli zümre, sınıf ve partilerin aralarındaki içtimaî ve siyasî açıklıkları doldurarak toplumu devlet halinde yekpareleştirici, sancak insandır. İşgal ettiği yer ve ifa ettiği vazife bu kadar mühim olan bir insanın günlük politikaya kadar inmesi ve hele karşılıklı mücadele halinde bulunan siyasî teşekküllerden birini tutması asla ve katiyen o ulvi makamın vekar ve şerefi nisbetinde geniş olan manevî mesuliyetleriyle telif edilemez. Bir hakemin iki sportmenden birini bir hâkimin dâvacı ve dâvalı iki taraftan birini, bir babanın iki evlâdından birini tercih etmesiyle Cumhurreisinin partilerden birini tutması arasında fark yoktur.

D.P. iktidara geçtiği tarihten bu yana, muhalefet yıllarında halka vaad ettiklerinin tam aksine, anayasa ve insan hakları dışı birçok antidemokratik kanun çıkarmış, fakat Cumhurreisi bunlardan hiçbirini, Anayasanın kendilerine tanıdığı hakkı kullanarak, tekrar tetkik edilmek üzere Meclise geri çevirmemişler, bilâkis bir kısmını daha makamlarına gelir gelmez tehalükle tasdik buyurmuşlardır ki, bunlardan, halkevlerinin kapatılması ve C.H.P. nin mallarının alınmasından başlayarak basına, adalete, üniversiteye, memur statüsüne, toplantı hürriyetine ve Seçim Kanununa darbeler indiren antidemokratik kanunları, Kırşehiri iktidara rey vermediğinden dolayı kaza haline getiren meşhur kanunu hemen burada saymak mümkündür.

Bu keyfiyet de açık olarak gösteriyor ki çok muhterem Cumhurreisimiz, Adnan Menderes Hükümetlerinin sırtlarında bulunan mesuliyet yüklerinin manevî bakımıyla hissecisidirler.

SİYASİ HUZURA GÖTÜREN YOL

Antidemokratik kanunlara ve gidişlere yenilerinin eklenli-

ğini müşahade edersek, bu memlekette siyasi huzurun teessüsüne ve hükümetin verimli işler yapmasına imkân kalmaz.

Biz diyoruz ki, muhalefetin haklarına saygı gösterilsin, tenkitlerine kulak verilsin. Meclis içtüzüğü değişikliğinde Kavrak-oğlu'nun dediği gibi, «biz iktidardayız, herşeyi yaparız, siz bize uymak zorundasınız» şeklinde bir zihniyet bu memleketin ufuklarından silinmelidir.

İKTİDARDA RAHAT YOKTUR

İstiyoruz ki, parlâmentolu rejim yaşayabilsin, ona vasıtalarını iade etmek lâzımdır. Seçimler neticesinde iktidar partisi kendisini lüzumsuz hırçınlıklara kaptırmıştır.

Başbakanın en büyük şikâyeti muhalefettendir. Şunu kabul etmek lâzımdır ki, iktidarda rahat yoktur.

İKTİDAR — MUHALEFET

Muhalefet bugün iyi hareketleri alkışlamağa ve desteklemeğe hazırdır. Ama bugünkü gidiş devam eder, hürriyet kısıntıları dediğimiz bu kısıntular sürerse, birbiri peşi sıra ortaya çıkarılan yeni tazyik unsurları muhalefetin aleyhinde kullanılarak hürriyetlerin ezilmesi yolunda yürünürse memleketin içinde bulunduğu buhran artacaktır. 1957 seçimleri, alınan bütün tedbirlere rağmen, iktidara bir ders olmalıdır.

MECLİS FAALİYETLERİ

MECLİS REİSİ TARAFSIZ OLMALIDIR

B.M.M. inde Reise teveccüh eden şerefli bir mükellefiyet vardır. O da, tıpkı devlet reisi gibi, tam bir tarafsızlık içinde vazife görmektedir.

Reis, mensubiyet itibarıyla mebuslar arasında fark gözet-

meksizin, kürsünün hürriyetini, kürsüde müsavacı ve konuşanların haklarını himayede titiz davranan bir tarafsızlığın temsilcisi olmalıdır.

MUHALEFETİN KONUŞMASINDAN KORKMAKTADIRLAR

D.P. muhalefette iken, C.H.P. iktidarı zamanında, muhalefet guruplarının reislerine ve söcülerine tanınan «öncelikle konuşma yetkisi» D.P. nin sözde demokratik olan devrinde geri alınmıştır.

Şimdi «nerede o günler» diye kadri kıymetini herkesin anladığı devirde, muhalefete tanınan radyoda konuşma hakkı da, demokrat iktidarın getirdiği «demokratik küsûf» devrinde elden gitmiştir.

TEK MÜRAKABE VASITASI OLARAK BÜTÇE

KONUŞMALARI KALMAKTADIR

Esefle kaydetmek lâzumdur ki, bizde bütçe tek mürakabe vasıtası olmaktadır. Çünkü bütçe konuşmaları sâyesindedir ki Anayasaya göre hâkimane yetkileri ile milletin hakikî, tek mümes-sili olan ve icraya üstünlük prensibi, temel prensip olarak kabul edilmiş bulunan B.M.M. nde ancak senede bir defa hükümetin aksiyonlarını bu kürsüden izah ettirmek ve bir dereceye kadar münakaşa etmek imkânı bulunmaktadır.

Menderes, 1950 den sonra bir gün kürsüden konuşurken C.H.P.lilere dönerek «şartların bir gün değişeceğini hiç düşünmemişsiniz» demişti. Şimdi aynı şeyi tekrar ediyoruz : «Şartların bir gün değişeceğini hiç düşünmüyorsunuz.»

Hükümetin birinci vazifesi B.M.M. emrinde olmaktır. İcraanın Meclisle devamlı surette ittisali, rejimin ruhudur, esasıdır.

BEŞ DAKİKADA MÜRABE

Mes'ul bir Bakan 27 senelik bir iktidarın bütün işlerinden bahsediyor, ağır şekilde itham ediyor, cevap vermek zamanı ge-

lince «grup olarak bir defa konuşabilirsiniz, cevap hakkınız da 5 dakika konuşmaktan ibarettir» deniyor. Ama Bakan olarak saatlerce konuşabiliyorsunuz. Bu şartlar altında mes'uliyetinizin muhasebesini şu şekilde yapıyorsunuz : Millî mürakabenin bütçe dolayısıyla millet önünde muhasebesi yapılırken siz, bizim kolumuzu, başımızı, ayağımızı tutuyorsunuz, bize gelince «sen beş karış yukarıdan tutacaksın» diyorsunuz. Millî mürakabenin imkânını temin bakımından hiç olmazsa söz alanlara konuşma hakkı tanınsın.

SEÇİM EMNİYETİ

SEÇİM EMNİYETİ MİLLÎ HUZURUN ŞARTIDIR

Seçim emniyetini, seçim eşitliğini, seçim hürriyetini ihlâl eden vak'alar yüzünden itirazlar olmuştur. Şikâyetler bizi huzursuzluğun sebepleri üzerinde durmağa sevketmelidir. Muhafele iktidara gelecektir diye seçimlerin neticelerinden endişe duymak zihniyetinden dehşet duymak lâzım gel'r. Elbette gali-biyet ve mağlûbiyet politikasının mukadderleridir.

Seçim Kanununun emniyet ve eşitlik şartlarını ihlâl eden, tatbikata meydan veren hükümleri dolayısıyla lüzumlu tamirleri yapılmazsa, doğru değildir. Seçim emniyeti millî huzurun şartıdır.

SEÇİMLERDE EŞİTLİK VE EMNİYET YOK EDİLMİŞTİR

Seçim meselesi cemiyetin en başta gelen en mühim meselesi haline gelmiştir. İyi bir seçim kanunu bütün seçim muamelelerinin tam bir emniyet içinde yapılmasını temin eden, millet iradesini, en âdil ve en iyi şekilde aksettiren bir kanundur. Bunun için fertlerin ve siyasi partilerin bütün vasıtalarından müsavî şekilde istifade etmesi lâzımdır. 6428 ve 7053 sayılı kanunlarla eşitlik prensibi, hattâ vatandaşın serbest oy verme hakkı ihlâl edildi. Kütük ve seçmen listeleri suiistimalleri, seçimlere türlü kanunsuz müdahaleler, radyo ile seçime fesat karıştırılmasıyla eşit ve emniyetli seçim kalmamıştır.

KÜTÜK YOLSUZLUKLARI

Kütük meseleleri artık memleketimizde umumileşmiş bir dert mevzuudur. Kütüklerin nasıl tahrif edildiğini, ne gibi yolsuzluklar yapıldığını çeşitli vesikalarla tamamen tesbit etmiş bulunuyoruz. Kütüklerin bu hale gelmesine sebep olanlar hakkında şimdiye kadar bir takibat yapılmamıştır. Bugün elde bulunan seçmen kütükleriyle mahallî seçimler yapılamaz.

«FELÂKET GECESİ...»

Seçim kütüklerinin 1957 seçimlerinde nasıl, umumî şikâyet ve ıstırap mevzuu olduğu bütün milletçe malûmdur. Dahiliye Vekili, Bütçe Encümeninde kütüklerin tesbit ve tanzimi işinin Adliye Vekâletine devredileceğini, yani seçimin olduğu gibi temeli olan kütüklerin de adliyenin murakabesine tâbi olacağını ifade etmiştir. Halbuki bugün elimizde bulunan ve hâlen üzerinde münakaşa yapmakta olduğumuz Dahiliye Vekâleti bütçesine kütüklerin tanzimiyle ilgili tahsisat konulduğunu görmekteyiz. Şu halde Dahiliye Vekilinin Bütçe Encümeninde vâki ifadelerinin samimi bir düşüncenin ve inanın değil, o günkü Bütçe Encümeni münakaşalarına intibak kabiliyetinin mahsulü olduğu na inanmak mecburiyetinde kalıyoruz.

Başbakan Bursadaki konuşmasında 27 Ekim gecesini bir felâket gecesini olarak tavsif etmiştir. Halbuki bundan evvelki seçimlerde seçim günlerine ve gecelerine millî düğün, dernek günleri ve geceleri derlerdi. Sayın Başvekil bilsin ki Türk Milleti 1957 seçim günü ve gecesini gibi - şüphesiz çok daha namuskârane yapılmış olanlarından - birçok gün ve geceleri görecektir. Demokrasiye inandığını, iradesini ancak seçtiği kimselerin vekâletiyle yürüteceğini her vakit, bilhassa bu son seçimlerde sarıh olarak ifade ve ispat etmiş olan Türk Milletini hiçbir kuvvet bu azminden döndüremez.

TOPLANTI VE GÖSTERİ YÜRÜYÜŞ KANUNU

Toplantı ve Gösteri Yürüyüş Kanununun, siyasî hak ve hürriyetleri, ne dereceye kadar kısıtıldığı, ne gibi müphem hükümleri ihtiva ettiği ve hele tatbikatının bu hak ve hürriyetleri, büsbütün tahrip ettiği herkesin malûmudur.

ADALET

İYİ BİR ADALET

İyi bir adaletin temini, insan hak ve hürriyetlerini koruyan kanunların mevcut olması, yüksek vasıflı, teminatlı hâkimlerden müteşekkil mahkemelerin bulunması, bu mahkemelerin işleri sürat ve selâmetle yürütmesi için kanunlar tedvin edilmesi ve nihayet hukuk ve cezada iyi bir infaz sisteminin tesis olunması ile mümkündür.

BİR GECEDE İŞİNDEN UZAKLAŞTIRILAN TEMYİZ MAHKEMESİ ÂZASI

Kanunlar ne kadar ihtiyaca uygun, insan hak ve hürriyetlerini koruyucu olarak yapılırsa yapılsın, bunları lâyıkiyle tatbik edecek mahkemeler olmazsa devletin bu esas vazifesi ifa edilmiş sayılmaz.

Bu vazifeler kanun hükmü ve vicdanından başka bütün tesirlerden uzak yüksek vasıflı hâkimler tarafından yapılabilir. Hâkimi dış tesirden, siyasî tesirden uzak tutan teminattır. Teminatsız hâkimli müstakil mahkeme bir hayaldir. D.P. muhalefette iken «adalette huzur yoktur» sesleri bu partice bir parola gibi tekrarlanmıştır. Bu sahada da eskiyi çok arattılar.

Türkiyeden maada bir tek demokrat memlekette Adalet Bakanının iki satırlık bir tezkeresi ile bir gecede işinden uzaklaştırılan Temyiz Mahkemesi âzası yoktur. Tek parti devrinde,

padişahlık devrinde bile yüksek hâimlerin teminatı çignenmemiştir.

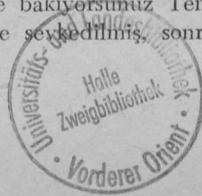
YAKASINI MI BIRAKIRIZ ?

Adaleti mükemmele götürdüğümüz nisbette, memleket işlerini iyiye ve mükemmele götürebiliriz. Bugün memleketimizde vakıa odur ki, en yüksek derecedeki, en olgun çağdaki hâkim bile siyasi iktidarcı hiç bir sebep ileri sürülmeden emekliye ayrılabilir, yeri değiştirilebilir ve başka yere gönderilebilir.

Bu kürsüden Başvekil, zannedersen Millet Partisinden Sadık Aldoğan hakkında İstanbul'da bir bayan hâkim 10 - 15 gün ceza verir de biz onun yakasını mı bırakırız demişti. Hâkim kararında kusur edebilir, ama bir memleketin Başbakanı çıkar kürsiye onun yakasını bırakmıyacağım derse, içtimal ve hukuki bir bedahattır ki, bir kimseye yapılan tehdit ve haksızlık umuma yapılmış demektir. Adliye Bakanı çıkar, Osman Bölükbaşı'yı tahliye etti diye Keskin Ağır Ceza Reisini tezyif eder ; İnsan olarak mazisini ve hâkim olarak verdiği kararı devlet radyosunda teşhir eder ve bu hâkim şu yılda C.H.P. adayı idi der. Kanunen bir hâkimin sicilini, tezkiyesini sureti katiyede bir başkasına söyliyememesi gereken Adliye Bakanı, bunu nasıl devlet radyosunda teşhir edebilir? Üstelik isnat haksızdı. Tam aksine, D.P. adayları ve mebusları hâkimliğe tayin edilmişlerdi. Mâşerî vicdan bunun hesabını Niğde'de sordu. Mâşerî vicdan daima bu hesabı soracaktır, sormalıdır.

KORKUSUZ BAŞVURACAĞIMIZ BİR MÜESSESE

Kars'da geçen belediye seçimleri sonunda seçim suçu işleyen belediye reisi ve D.P. başkanı ve arkadaşlarının mahkemeleri uzun uzun devam etti. 7 şer ay, 15 er güne mahkûm edildiler. Kararı Temyiz tasdik etti. Tashihi karar talebi reddedildi. Kanunî bütün yollar kapanmış ve bitmiş oldu. Ama anlaşılıyor ki yeni yollar mevcutmuş. Bir de bakıyorsunuz Temyiz Mahkemesinden 15 kişi birden emekliye sevk edilmiş, sonra günün bi-

rinde karar bozulmuş ve mahkemeye iade edilmiştir. Bakıyorsunuz hükmü veren hâkim başka bir yere nakledilmiştir. Siyasi mücadele yaptığımız zaman aramızda mücadele olacaktır. Birbirimizden şikâyetle ve şekvada bulunacağız. O zaman endişesiz ve korkusuz başvuracağımız bir müessese mevcut olmalıdır : Müstakil mahkemeler, hâkimler. Oraya giderken endişeli olur ve korku duyarsak demokratik rejim nasıl kurtulabilecektir?

Iğdır'da beni muhakeme eden hâkim D.P. adaydı. Şimdi görüyor musunuz? Osman Bölükbaşı'yı tahliye etmiştir diye ağır ceza reisini radyoda teşhir ve itham ediyorsunuz. Öbür taraftan seçimlerde rakibim olan hâkimin karşısına beni Adliye Bakanı gönderiyor. Bu hâkim arkadaş benim duruşmamın gizli yapılmasında ısrar ediyor. Bu iki ölçü niçin?

ROZETE GÖRE İNFAZ

İnfaz yakadaki rozete göre yapılmaktadır. Eğer D.P. li veya ona yakın ise kesinleşmiş hükümler güç infaz edilir. Ama muhalefete mensup ise yıldırım telgraflarla, ceza hukukumuzda eşi görülmedik misaller verilerek infaza geçilir.

CEZA EVLERİ

Birinci olarak ceza evleri ile tevkif evlerinin birbirinden mutlaka tefrik edilmesi lâzımdır. İkincisi iş esaslarına göre çalışan ceza evlerimizin adedini çoğaltmalıyız. Mahkûmların ceza evlerinden islâh edilmiş bir şekilde çıkmalarını temin için iş bürolarını inkişaf ettirmek lâzımdır.

Hapishanelerin durumları gayri sıhhidir. Bugün 44 binden fazla vatandaş ceza evlerinde yatmaktadır. Bu vatandaşları dört duvar arasına girmeğe sevkeden suç sebeplerini de ortadan kaldırmalıyız.

Ceza evlerinin durumu acınacak bir haldedir. Bugünkü şartlar altında suçlu, cemiyete faydalı değil, düşman olmaktadır.

ADLİ TIP

Adli tıp müessesesi bugünkü modern manasıyla geridir. Bizim memleketimizde adli zabıta tefrik edilmemiştir. Adli tıp müessesesi inkişaf ettirilmelidir. Zira bugün memleketimizdeki mahkemelerden sâdir olan hükümler şahadete dayanmaktadır. Şahadet yanıltıcı olabilir. Mahkemelerden netice alınması da bu yüzden gecikmektedir.

DİN VE SİYASET

Radyoda okunan mevlûtlarda ve camilerdeki vââzlarda ekseriya propaganda maksadiyle kasden yapıldığı intibainı veren velveleli ve tûmturaklı ifadelerle, D.P.ye ve D.P. iktidarına methüsenalar yağdırılmakta olduğunu dinliyoruz.

Günlük diyasetin dışında kalması icap eden Allahın emirlerini telkine çalışan din adamlarının bu hatayı tekrarlamıyacaklarını ümit ederiz. Tefrik yaratıcı mahiyetteki sözler dini prensiplere de aykırıdır.

ÜNİVERSİTE MUHTARİYETİ

ÜNİVERSİTE DEMOKRATİK REJİMİN DİREKLERİNDEN BİRİDİR

Üniversite meselesini her türlü histen ve peşin hükümden ayrıarak ele almalıyız. Bu dâva bir taraftan memleketin manevî ve maddî kalkınmasıyla ilgili bir temel dâvadır. Diğer taraftan demokratik rejimin direklerinden biridir.

1946 da çok partili hayata geçip ve tek dereceli seçim usulünü kabul edip memleketin idaresini köydeki vatandaşın narsırlı elleryile kullanacağı oylara tevdi ederken, üniversite mensuplarının da kanaatlarını serbestçe yazıp söylemeleri inkânını sağlayan Üniversiteler kanunu çıkarılmıştı. Kanunun gerekçe-

sinde cemiyetin demokratik prensiplele uygun olarak işleyebilmesi ve ilmin gelişmesi için üniversite muhtariyetinin zarurî olduğu belirtiliyordu.

6185 SAYILI KANUN . . .

1953 senesinde üniversite hocalarının siyasi teşekküllerde vazife almalarını ve siyasi yayın ve beyanlarda bulunmalarını meneden 6185 sayılı kanun çıkarıldı. Bu kanunun tehlikeli tefsirlere ve üniversite hocasının söz ve yazı hürriyetini kaldıracak tatbıkata yol açabileceği iddialarına karşı, zamanın D. P. ikdidarı şu tezi ile ri sürüyordu: «Muhtariyetin zedelendiği yolundaki iddialar kat'iyen vârit değildir. Çünkü hükûmet, bu kanun tasarısı ile kendi üzerine herhangi bir yetki almamaktadır. Profesörler hakkında karar almak yetkisi doğrudan doğruya üniversite makamlarının takdirine bırakılmıştır. Hükûmetin hiç bir yetki alması bahis konusu olmayınca, muhtariyetin zedelendiği yolundaki iddia külliyen esassızdır.» Millî Eğitim komisyonu raporunda da muhtariyetin zedelenmediği, zira yazılan bir yazının üniversite muhtariyetiyle kabili telif olup olmadığı hususunda karar verecek organın bizzat üniversite senatosu olduğu ısrarla belirtiliyordu.

VE 6435 SAYILI KANUN

Fakat sonra, üniversite öğretim üyelerini işten uzaklaştırmak yetkisini siyasî bir makama, Millî Eğitim Bakanına veren 6435 sayılı kanun çıktı. Bu kanun üniversite mensuplarının teminatını ortadan kaldırmıştır. İlim adamının söz ve yazı hürriyetine en ağır darbeyi vurmuştur.

SENATONUN KARARI

Ocak 1956 da Ankara üniversitesi Senatosu ittifakla ve basına tebliğ şeklinde verdiği kararda, bu kanunun ilim hürriyetiyle bağdaşamayacağını belirtmektedir. O tarihte bu tebliğlerin «C.H.P. tarafından tertiplenmiş bir siyasî huruş hareketi, D.P. yi

imha teşebbüsü» diye vasıflandırıldığını hatırlarsınız. Nasıl olur da, iki Senatonun samimî kanaatine bu şekilde mukabele edilir? Bu tebliğlerden birinin altındaki imza Rektör İzzet Birantın imzasıdır. O İzzet Birant ki, muhalefetle ilgisi olmak şöyle dursun, son seçimde D.P. nin Ankara adayıydı.

KANUNUN TATBİKATI

Maarif Vekili «Bir hoca vazifesinin dışına taşarsa, 46. madde durur» demektedir. Profesör Kubalıya ve Feyzioğluna üniversiteler kanununun sözü geçen 46. maddesi tatbik edilmek istenseydi, mesele yoktu. Senato karar verecekti. Ama 46. madde tatbik olunmadı, istinad edilen «siyasetle iştiğal» fiili ile ilgisi olmayan 6435 sayılı kanun uygulandı. Üniversite senatosu ittifaqla «Bu kanunun tatbikine mahal yoktur» dedi. Fakat Meclisten «âtil, vazifesini ifâ etmeyen, tenbel memurlar için çıkarıyoruz» diye çıkarılan 6435 sayılı kanun, haksız olarak, maksat haricine çıkarılarak tatbik edildi. Kanunun bu hâdisede tatbik yeri yoktur.

KUBALI MESELESİ

Prof. Hüseyin Nail Kubalı'nın sözleri, ilmi hakikatlerin objektif bir tahlilinden ibarettir. Kubalı gibi bir ilim adamına hiç bir peşin hüküm ve gizli maksat isnat edilemez. Siyasete atılmak isteseydi, seçimden önce dilediği partinin listesine girerdi. İlim adamı faziletli insan, şair Hüseyin Nail Kubalı'nın içinde memleket sevgisinden ve vazife aşkından daha kuvvetli hiçbir duygunun yer etmesine ihtimal bile olmadığını onu tanıyan herkes bilir. Kubalıya peşin hüküm izafe edenler, iç tüzük hakkında onun serdettiği fikirlerin aksini söyleyecek veya yazacak bir tek Türk Profesörü bulabilirler mi? Doğruyu söyleyen herkes mi kötü niyetlidir? Doğru söyleyeni dokuz köyden kovmak usulü bir memleketi ancak felâkete götürür.

NELER DEMİŞLERDİ

Bilhassa siyasî ve içtimâî ilimlerle uğraşanların yazıları ve beyanâtı ister istemez siyasî partiler arasında münakaşa edilen konulara dokunacaktır. İlim adamları fildişi kulelerine kapanır kabuklarına çekilirlerse, bundan millet ancak zarar görür. 1953 de D.P. iktidarının Millî Eğitim Bakanı bile, «Üniversite için yaratıcılık ancak ve ancak emniyet ve hürriyet şartlarına bağlıdır. İlimin mutlak bir hürriyet içerisinde inkişaf edeceği tabiidir. Bu itibarla ilim adamları üzerinde herhangi bir makamın baskı veya tesiri bahis konusu olamaz. Totaliter idareler bir tarafa bırakılacak olursa, demokratik prensiplerle idare edilen memleketlerin kâffesinde üniversitelerin ilmi muhtariyeti kabûl edilmiştir» sözleriyle bu hakikati itiraf etmekte idi. 6185 sayılı kanuna dair Millî Eğitim Komisyonunun D.P. li milletvekilleri tarafından imzalanmış raporu da farklı bir dil kullanmamaktadır. Bu raporda üniversite öğretim üyelerinin ilmi ölçülere giren tenkidî yazılarının, mütalea ve beyanatının, siyasî mahiyet taşısa bile yasak olmadığı belirtiliyor ve memleketin bugünkü ve yarınki inkişafının, üniversite mensuplarının tenkitlerine bağlı olduğu söyleniyordu.

Bu misaller 1953 ten beri ilim hürriyeti ve üniversite muhtariyeti bahsinde ne kadar geri gidildiğini göstermektedir. 1948 yılında bir profesör iktidarı istediği gibi tenkit edebiliyor ve onu vazifesinden uzaklaştırmak hiç kimsenin aklına gelmiyordu.

D.P. ye KAYITLI PROFESÖRLER

Bir çok üniversite hocalarının D.P. de kayıtlı olmalarını, D.P. kongrelerinde delegé olarak fiilî vazife almalarını, günlük sütunlarında siyasî partilerin münakaşa konularına dair D.P. yi açıkça destekleyen yazılar yazmalarını, iktidar (bizce pek tabii olan) bir müsamaha ile karşılamaktadır. İstiyoruz ki, bu vazifede kaldıkları müddetçe, hiç bir siyasî partiye bağlanmayan, fakat her devirde kuvvetle inandıkları objektif kanaatlarını açık-

ça savunan üniversite hocalarından da en tabii hakları esirgenmesin.

Eminiz ki Maarif Vekili de bu kürsüye gelip fikir hürriyetine ve ilim hürriyetine bizim kadar bağlı olduğunu söyleyecektir. Ancak kendi kanaatince bu hürriyetin kötüye kullanıldığından şikâyet edecektir. Hürriyetin iyiye veya kötüye kullanıldığını, siyaset adamları, hele o hürriyetten ister istemez rahatsız olan iktidar ricâli takdir etmeğe selâhiyetli değildir.

İktidarın zihniyetinden işte bu noktada açıkça ayrılıyoruz : Üniversite hocasını dilediği zaman işten uzaklaştırma yetkisi bir siyaset adamına verildiği anda, üniversite muhtariyeti ve ilim hürriyeti en ağır darbeyi yemiş olur. Siyasî iktidarın fikre ve ilme tahakküm etmeğe kalktığı cemiyetler yükselmez.

HAZIRLANAN ÜNİVERSİTELER KANUNU

Hazırlanmakta olduğu bildirilen yeni üniversiteler kanununun demokratik prensipleri ve bizzat iktidar partisinin programındaki esasları bir kere daha çiğnemesinden haklı olarak endişe ediyoruz.

TARİHİN VERDİĞİ DERSİ UNUTMAYALIM :

Vaktiyle en ağır ithamlara mâruz bırakılarak idam edilen Sokrat'ın hakikatte mensup olduğu cemiyete, yaşadığı devre ışık tutan bir insan olduğunu, insanlık tarihine şeref verdiğini hatırlayalım.

Yeni bir üniversiteler kanunu çıkarılarak ilim hürriyetine bir darbe daha vurmadan bu misal üzerinde düşünelim. Dünya tarihine bakalım: Medeniyet, hür fikrin eseri olmuştur. Fikrine ve ilmine zincir vurulan bir millet yükselmez.

B A S I N

MÜSTAKİL BASIN NASIL OLUR?

D.P. sözcüsü «Müstakil ve objektif bir matbuatın hasretini çekmekteyiz» dedi ve matbuattan neler beklediklerini söyledi. Sözcü burada büyük bir tezada düşmüş bulunuyor. Müstakil matbuat ne demektir? Müstakil matbuat, evvelemerde, hükümetin kontrolü ve direktifi altında bulunmayan matbuat demektir. Bir yandan D.P. hükümeti basını takyit ve tahdit ederken, D.P. sözcüsü nasıl «basın müstakil olmalıdır» diye şikâyet eder?.

HANGİSİNİ SÖYLEYELİM..

Devlet Bakanı, hatalar varsa söylesinler. dedi. Ankarada çıkan Sabah gazetesine, Amasyada çıkan mahalli bir gazeteye kâğıt verilmemiştir. Gazeteler bu yüzden kapanmıştır. Seçimler sırasında Ulus ve Karagöz gazetelerinin kâğıtları azaltılmıştır. İzmirde çıkan Sabah Postası gazetesinin kâğıdı azalmıştır, birçok muhalif gazetelerin kâğıtları azalmıştır. Verdikleri resmî ilânlara gelince, 1955, 1956, 1957 senelerinde Ulus gazetesine bir santim resmî ilân verilmemiştir. Ama buna mukabil Zafer gazetesine senede bir milyon küsur liralık ilân verilmiştir.

İKTİDAR GAZETESİ VE EDEP

«Gazeteler güzel yazsın, edebî yazsın» deniliyor. Hakikaten gazetelerin herşeyden evvel bir terbiye müessesesi olmasını isteriz. Bu nokta bizim memleketimiz için çok mühimdir. Gazetelerin hakikati yazması, şahısları beyhude incitmemesi arzu edilir. Fakat memleket meselelerini istediği gibi tenkit etmek hürriyeti içinde olsun.

Size iki misal vereceğim: Zafer gazetesinin 15.4.1956 tarihli nüshasından : «Baş zebanî, o zelil ahlâklı ve kelbâne zihniyeti ile...» Bunu muhalefet lideri İnönü için yazıyor. İkinci misal: 21.1.1956 tarihli zaferde yine İnönü için. «Bu adam, o

adam, o ak saçlı adamın sırtık tavrı, edası, nazarlarının her istikamete doymak bilmez, ihtiras ve kin püsküren...», «Büyük elemeleri karnavalesk bir soytarılığa götürme istidadı, süfli hafifmeşreplikler.. Bu çirkin misaller saymakla bitmez. Sayın Devlet Başkanından soruyoruz, neden ceza kanunu tatbik edilmiyor buna?

Kanun nazarında bu suç değil midir?.

İMTİYAZLI GAZETELER

Zafere tekzip gönderirler neşredilmez. Ama Ulustan milletvekilinin meclise verdiği önergenin tekzihi istenir. Bu mecliste konuşulan tekzip edilir mi?

Ulusun yazı işleri müdürü merhum Cemal Sağlam 105 defa mahkemeye sevk edildi, 76 sında beraat etti. Adeta mubaşirlerle koridorlarda hısım akraba oldu. Sizin devriniz basının en acıklı devirlerindendir.

Bakınız bir basın kanununun durumundan, isbat hakkının yokluğundan bahsettik, «sizin devrinizde de vardı» diyorsunuz. Hayır. O devrin cezalarına rahmet okuttunuz. Vaktiyle muhalefette iken basın rejimini tenkit ettiniz. Şimdi aksaklıkları, kötülükleri tenkit ettirmemek için mi iktidara geldiniz?

İŞİNİ DOĞRU GÖREN HÜKÜMETLER BASIN HÜRRİYETİNDEN KORKMAZ

Bir Fransız gazetesi ne güzel ifade etmiş; «Elektrikle ampul arasında ne münasebet varsa, demokrasi ile hür basın arasında da o münasebet vardır. Elektrik cereyanı olmadığı takdirde nasıl ampul sadece buz gibi bir şişeden ibaretse, matbuat hürriyeti olmadığı takdirde de o cemiyetin nizamı demokrasi ismini taşısa bile buz gibi bir rejimden ibaret kalır».

13.9.1946 da Menderes de bugünkü gibi konuşmuyor, şöyle diyordu: «İşini doğru dürtüst ve açık görmek dâvasında olan hükümetlerin matbuat hürriyetinden hiçbir korkuları yoktur».

BASIN HÜRRİYETİ HEMEN HEMEN KALMAMIŞTIR

Değil tenkit, iktidarı methedip etmemenin bile resmî ve hususî ilân tevziinde bir kıstas sayılması D.P. nin basın hürriyeti hususundaki anlayışına ve kanunsuz tasarruflar yapmaktaki cürretine tipik bir misaldir. Basın üzerinde yapılan maddî, manevî taziyeler, bugün gazeteciliği bir kahramanlık haline getirmiştir.

Basın suçlarında iktidar ricalinin diğer vatandaşlardan farklı ve imtiyazlı duruma sokulması, adalet ve müsavat hislerini rencide etmektedir.

DİKTATÖRLÜKLERDE RASTLANAN YOLLAR

Sekiz yıldanberi geçirdiğimiz tecrübeler göstermiştir ki, D.P. iktidarı basın ve yayın alanındaki icraatında da daha ziyade diktatörlüklerde yolları benimsemiştir.

Bugün Türkiye'de basın hiç bir demokratik rejimde rastlanmamış bir baskı altında bulunmaktadır. Bu baskı maddî ve manevî olmak üzere iki cepheden devam ettiriliyor. Maddî bakımdan kâğıt, malzeme, makina ve mürekkep meselesi. Manevî bakımdan matbuat ne cumhuriyet devrinde, ne mutlakîyet devrinde eşine rastlanmamış şekilde ağır ceza hükümlerinin tehdidi altındadır.

Demokratik bir idarede iktidar partisinin basını murakabe etmeğe hakkı yoktur. Buna mukabil basının hükümeti murakabe etme hakkı ve hatta vazifesi vardır.

TEK TARAFLI TEKZİP HAKKI

Bir sözlü soru veriyorum. Ertesi gün Zafer gazetesi bana karşı ateş püskürüyor. Kendimi müdafaa için bir tekzip gönderiyorum, tekzip basılmıyor. Çünkü eroinden mahkûm olan vatandaş tekzip hakkına sahiptir ama muhalefet milletvekilisiniz, kendinizi müdafaa imkânına sahip olamazsınız. Savcının karşı-

sına giderseniz «hayır, basmıyorum sizin tezkibinizi» cevabını alırsınız. Çünkü savcıların hiç bir teminatı yoktur. Üstelik Ankara Savcısı kendi sınıf ve derecesindeki eski arkadaşlarından fazla maaş alırsa benim tezkibimi basmaz elbette. Sonra bakarsınız Ulus gazetesinde Sayın İnönü'nün hükümet beyanname-sine verdiği cevap neşredilir, derhal garip bir şekilde Ulus'a tek-zip gönderilir. B.M.M. ndeki konuşmayı gazete basar, savcı tek-zip gönderir. Samet Ağaoğlunun mazide yazmış olduğu bir ki-tabından pasaj alınmıştır, savcı tezkip gönderir. Muhalefete mensup herhangi bir vatandaş kendi şahsına vâki olmuş haka-reti karşılamak için bir tezkip gönderdiği zaman iktidarın res-mî ilânı ile, şimdi de hususi ilânı ile himaye edilen gazeteleri, himayenin bir başka zırhına güvenerek kendilerini bundan ma-sun addederler.

Tezkipleri tek taraflı olarak gazetelere vermek içinde bulunduğunuz zihniyetin en büyük delilidir. Zafere tezkip gönderirler, neşredilmez. Ama Mustafa milletvekilinin meclise verdiği önerge bile tezkip ettirilir.

ESKİDEN İSPAT HAKKI VARDI

1884 tarihli Matbuat Nizamnamesinde bile isbat hakkı vardı. Bugün adı demokrat olan D.P. zamanında isbat hakkı yok-tur. İspat hakkının olmadığı yerde basın hürriyetinden bahsedilemez.

HAPİSTEKİ GAZETECİLER

Masûm bir karikatür için bir nükte için, 16 aya mahkûm olan insanların bulunduğu bir memlekette hürriyetten bahsedilemez.

LÜZUMU ANLAŞILAMIYAN BASIN-YAYIN ve TURİZM BAKANLIĞI

Devlet bütçesinde en çok tasarrufa riayet edilmesi gereken bir zamanda Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı namı altın-

da yeni bir Bakanlığın daha kurulmasının bütçeye tahmil eylediği yeni külfetler bakımından doğru bulmuyoruz. 1950 den önce muhalefet yıllarında Gümrük ve Tekel, Ulaştırma ve hat-tâ Çalışma Bakanlıklarını fazla bularak birer Umum Müdürlük halinde ilgili Bakanlıklara bağlanmalarını isteyen D.P. iktidarının o günkü söz ve ahitlerine aykırı olarak bugün teşkil ettiği bu Bakanlık tamamen lüzumsuz ve israfli gidişin yeni bir misalidir. Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğünün Bakanlık haline getirilmesiyle D.P. iktidarı hakiki demokrasilerde olmayan bir yolu benimsemiştir. Bu Bakanlığın kurulmasına ait ileri sürülen gerekçe ve mütalâalar Faşist İtalya ve Nazist Almanyada kurulan propaganda Vekâletlerinin kuruluşlarına ait gerekçeleri hatırlatmaktadır.

Musolini matbuatın politika için ehemmiyetini şöyle anlatırdı: 'Mühim ve matlup olan şey her hafta gazeteyi yazılarla doldurmak değildir. Bizim için gazete bir partidir. Propaganda Vekili Kont Ciano 22.5.926 tarihinde âyan meclisinde şöyle bir nutuk vermişti: "Gazeteciliğe bu derece yüksek bir misyon vermek isteyen devletin, artık elzem hale gelen bir teşci ve kontrol faaliyetini göstermek üzere, ister doğrudan doğruya, ister hususî mekanizmalar vasıtasıyla müdahaleyi lüzumlu göreceği âşikârdır."

Faşist İtalyan idaresinde kurulan propağanda Vekâleti, basın - yayın alanında gûya bir istikrar yaratması ve tekelerde toplamak gayesiyle kurulmuştu. Bu yoldan faşistliğe muarız olan gazeteler kapatıldı, gazeteciler de meslekten uzaklaştırıldı.

Nazi Almanyasının Propaganda Nazırı Göbels de bu zihniyeti şöyle ifade etmiştir: 'Efkârı umumiyenin teşekkülünde gazeteciler millete karşı çok büyük bir mesuliyet yüklenmiş olurlar. Matbuat hürriyeti mefhumu yalnız bu mesuliyet çerçevesi içinde anlaşılır.'

İşte bu iki diktatör devlette Basın - Yayın Vekâletleri demek olan Propağanda Vekâletleri bu gaye için kurulmuşlardı.

Bu yakın tarihin olayını hatırlamamız, yeni kurulan bizim Basın - Yayın ve Turizm Vekâletinin ne yapmak istediğini, ne istikamette çalışacağını bu ölçüye vurarak demokrasi için kötü ve zararlı istikamete yönelmemesi içindir. Bu temennimiz boş yere değildir.

R A D Y O

D.P. NİN SÂHİPLENDİĞİ DEVLET RADYOSU

Türkiyenin bugün demokratik rejim bakımından bir radyo meselesi vardır. Bu, tek taraflı olarak işleyen ve bir tek partinin, iktidar partisinin kendi arzularına göre kullanıldığı bir radyodur.

D.P. iktidara gelmeden önce, muhalefette iken Devlet Radyosunun tek taraflı kullanılmasından birinci plânda şikâyet ediyordu. Bu hususta sorular soruyor, kanun teklifleri yapıyor, beyanlarda bulunuyor ve Devlet Radyosunu şiddetle tenkit ediyordu. Nitekim o zaman D.P. sözcülerinden olan yetkili bir zat şöyle demişti: "Demokratik prensiplere sâdik olduğunu iddia eden bir hükûmetin ilk yapacağı şeylerden biri, muhalefetin her türlü neşir ve propağanda vasıtalarından istifadesine imkân bırakmaktır. Bugün bütün dünya matbuat kadar, hatta belki de ondan daha mühim bir neşir, telkin ve propağanda vasıtası olan radyoyu kendi inhisarında tutan ve muhalefetin ondan faydalanmasına imkân bırakmayan bir hükûmetin, hatta şeklen olsun, kendisinin demokratik prensiplere taraftar olduğunu iddia etmesine imkân yoktur. Bugün yeryüzünde hiç bir demokrat memleket gösterilemez ki, onun radyo istasyonlarında muhalefetin sesi yükselmesin. (24.9.1947).

Halbuki bugün böyle durum değildir. C.H.P. iktidarının 1949 da ve 1950 de çıkardığı kanunlarla muhalefete tanıdığı «radyoda konuşma hakkı» D.P. tarafından 1954 de kaldırıldı.

MECLİSTE SIRA MUHALEFETE GELİNCE RADYO KESİLİR

Başbakan 1955 de burada, B.M.M. nin huzurunda : «Bir daha Maliye Vekilinin konuşmasını radyoda tek taraflı yaymayacağız.» diye söz verdiği halde, birkaç kere gördük ve bu sefer de şahit olduk ki, Maliye Vekilinin konuşması bütün Türkiye efkârına yayıldığı halde, memlekete hizmet etmek bakımından muhalefetin de noktaî nazarının Türk efkârı umumiyesine radyo ile bildirilmesi arzumuz olduğu halde sıra bize gelince radyo kesildi. İşte sözleri ve icraatları!

ESKİDEN RADYO D.P. HABERLERİNİ YAYINLARDI...

C.H.P. iktidarda olduğu zaman radyo D.P. toplantılarının açıldığını yayınlardı. Sonra seçim kanunu ile yine iktidarımız zamanında, seçim zamanında muhalefet partilerine de saatler ayrıldı ve bir esas vaz'edildi. 1950 de, 1954 de muhalefet partileri radyoda konuşular, 1950 de D.P. muhalefeti, 1954 de C.H.P. muhalefeti radyoda konuşular. Fakat D.P. nin ileri gelenleri 1954 den sonra memlekette demokratik rejimin ilerlemesine kulak asmadan bizi 1950 den gerilere götürdüler ve demokratik alandaki ilerlememizi radyo sahasında da baltaladılar.

Bugün muhalefet mebuslarının konuşmaları sadece adı söylenmek ve bir cümlesi tekrar edilmek suretiyle değiştirilirken, iktidar ricalinin bütün Meclis konuşmaları tamamen tekrar edilmektedir.

1946 - 1950 HÜRRİYET DEVRİYDİ

Radyo ve basın hürriyeti mevzuunda bugün hangi D.P. li çıkıp da, 1950 de ağır lisanla tenkit ettiğiniz sistemin çok gerisinde olduğumuzu inkâr eder.

Eşefle görmekteyiz ki, radyo her zamankinden daha fazla tek taraflı, basın her zamankinden daha fazla tazyik altındadır.

İÇİNDEKİLER

Önöz	3
Söz alan hatipler	5
Nereden nereye geldik	14
İdare cihazının tarafsızlığı	18
Devlet Başkanının tarafsızlığı	18
İktidar - Muhalefet	20
Meclis Başkanının tarafsızlığı	20
Seçim emniyeti	22
Adalet	24
Din ve siyaset	27
Üniversite muhtariyeti	27
Basın hürriyeti	32
Devlet radyosu	37
1946 - 1950 Hürriyet devriydi	38

C.H.P.

Araştırma ve Dokümantasyon Bürosu Yayınları

1 — Devlet Personeli Meselesi.

2 — İşçiler İçin.

3 — İktisadi Kalkınma.

(C.H.P. Milletvekillerinin tenkid ve teklifleri).

4 — İctimaî Meseleler : Milli Eğitim - İşçiler - Sağlık.

(C.H.P. Milletvekillerinin tenkit ve teklifleri).

5 — Demokrasi İçin.

(C.H.P. Milletvekillerinin tenkit ve teklifleri).

Fiyatı : 50 Kuruş

